

Examensarbete

Grundlärarutbildningen

En litteraturstudie om
skönlitteraturanvändningen i
historieundervisningen och hur det påverkar
ett historiemedvetande

15 hp

Halmstad 2020-10-12
Serpil Akyüz

Titel	En litteraturstudie om skönlitteraturanvändningen i historieundervisningen och hur det påverkar ett historiemedvetande.
Författare	Serpil Akyüz
Akademi	Akademin för lärande, humaniora och samhälle
Sammanfattning	<p>Varierande undervisningsmetoder i historieundervisningen är avgörande för elevers utveckling av historiemedvetande. Denna litteraturstudie har haft ett syfte i att undersöka vad forskning visar om användning av skönlitteratur i ämnet historia. Frågorna som har blivit besvarade är hur användning av skönlitteratur påverkar elevers utveckling av historiemedvetande samt vilka faktorer som påverkar utfallet av skönlitteraturanvändningen i ämnet historia.</p> <p>Studiens resultat visar att skönlitteraturanvändningen i historieämnet kan påverka en utveckling av historiemedvetenhet hos elever. Samtidigt visar studiens resultat att användningen inte är helt problemfritt. Utifrån resultatet framgår det även olika hinder som lärare möter vid skönlitteraturanvändningen i historieämnet.</p> <p>Tankar kring vidare studier efter denna litteraturstudie är att göra en empirisk undersökning om lärares användning av skönlitteratur i historieämnet.</p>
Nyckelord	<i>Historiemedvetande, Historieundervisning, Skönlitteratur</i>
Handledare	Ingrid Gyllenlager & Pernilla Granklint Enochson

Innehåll

Förord	3
1. Inledning	4
2. Bakgrund	5
2.1 Läroplanen samt varierad undervisning	5
2.2 Historiemedvetande	5
2.3 Skönlitteraturanvändningen i historieundervisningen	6
3. Tidigare forskning	6
3.1 Undervisning i historia	6
3.2 Begreppet historiemedvetande	7
3.3 Skönlitteratur i historieundervisningen	9
4. Syfte och frågeställningar	10
5. Metod	10
5.1 Databassökning	10
5.2 Urval	10
5.3 Swepub	11
5.4 Eric	12
6. Resultat	13
6.1 Positiva effekter av skönlitteratur	13
6.1.2 Ökat intresse och engagemang hos elever	14
6.1.3 Historien levandegörs	15
6.2 Hinder för faror med användning av skönlitteratur	16
6.2.1 Bristande läsförmåga hos elever	16
6.2.2 Skönlitteraturen är inte en dokumentär skildring	16
6.3 Faktorer som kan stötta utveckling av historiemedvetande vid användning av skönlitteratur	17
6.3.1 Genomtänkt val av bok	17
6.3.2 Arbeta med källkritik	18
7. Diskussion	19
7.1 En varierad historieundervisning utifrån skönlitteraturanvändning	19
7.2 Skönlitteraturanvändning i historieundervisningen och dess bidragande effekt	19
8. Metoddiskussion	21
9. Slutsats och implikation	22
10. Källor	23
11. Referenser	24
12. Bilaga A	25

Förord

Det är med en blandning av befrielse samt glädje jag till slut skickar iväg denna studie till examinatoren. Det har vid somliga tillfällen varit motvilligt, ibland har orden fladdrat över sidorna, någon gång har det varit krävande men ändå roligt och inspirerande. Jag har sagt tidigare, men säger det igen: att skriva en litteraturstudie är inget enskilt arbete. Jag vill därmed tacka mina handledare Ingrid Gyllenlager och Pernilla Granklint Enochson samt studenterna i handledningsgruppen som har varit involverade genom att läsa och kritiskt kommentera under hela processen.

Under min egen skoltid har historia varit ett ointressant ämne, det som gjorde ämnet ointressant var svårigheterna jag hade med att koppla tidigare händelser för att få en förståelse för hur människor har levt, till hur de lever idag. Jag minns att historieundervisningen enbart handlade om att memorera olika händelser, årtal, utifrån läroboken. Detta gav mig inte en fantasifullhet att leva sig i andra människors liv och känslor för att sedan dra kopplingar om hur tidigare händelser har påverkat dagens samhälle. Läroboken hade alltså en stor betydelse för den undervisning som lärare genomförde. Mitt intresse för ämnet historia väcktes under min lärarutbildning genom den samhällsorienterande kursen, där en professionell föreläsare fick mig att se ämnet ur en bredare syn. Jag fick ta del av kunskaper och olika tips om varierande historieundervisning som jag även vill förmedla vidare till mina framtida elever för att påverka och utveckla deras historiemedvetande.

1. Inledning

Som blivande lärare i samhällsorienterandeämnen som valbara ämne finner jag att olika arbetssätt i historieundervisning är intressant att undersöka. Mina överväganden kring val av examensarbete har därför kretsat mycket över själva historieundervisningen. Vilka arbetssätt kan utveckla elevers historiemedvetande? Hur hjälper lärare eleverna att bli medvetna om att även de är historieskapande? Ovannämnda funderingar fick mig att tänka på olika undervisningsmetoder i historieundervisningen. Jag fick under vårterminen 2017 möjligheten att läsa samhällsorienterandeämnen. Under kursen har jag mött föreläsare som rekommenderat skönlitteraturanvändning i historieundervisningen för att öka elevernas historiemedvetande. Alla tips från föreläsare om skönlitteraturanvändning fick mig därför avgränsa mitt val av ämne genom att endast fokusera på skönlitteraturanvändning i historieundervisning. Litteraturstudien tar därmed -sin utgångspunkt i hur skönlitteratur används i historieämnet och hur det påverkar utvecklingen av elevers historiemedvetande.

Enligt Läroplanen (Skolverket, 2017) ska elever inte bara lära sig fakta, utan även utveckla förmågor såsom att använda en historisk referensram som innefattar olika tidsperioder, händelser, gestalter. Dessa ämnesdelar är det som brukar ingår i det som ofta benämns som "historiemedvetande" (Skolverket, 2017). Enligt Thorp (2013) får vi genom historiemedvetande en kännedom om det förflutna. Författaren menar att vi på så sätt även får en förståelse för nutid samt en överblick på framtiden. Under kursen samhällsorienterandeämnen har det många gånger diskuterats om att historieundervisningen ska innehålla en variation av olika arbetsformer, detta för att hjälpa elever att använda olika kunskapskällor och på så sätt utveckla ett historiemedvetande. Detta kan relateras till Jönsson (2007) forskning där författaren poängterar bland annat skönlitteratur som en tillgång till en arbetsform som kan användas i historieämnet (Jönsson, 2007). Användningen av skönlitteratur anses vara en kunskapskälla i historieämnet då den kunde gestalta historiska kunskaper på ett intressant sätt, vilket i sin tur leder till en nyfikenhet hos elever. Skönlitteraturanvändning ger olika historiska skeenden från det förflutna då den har en narrativ och förmedlande potential (Renander, 2007).

Skolverket har sammanställt en kunskapsöversikt över de olika So-ämnena. Kunskapsöversikten heter Att förstå sin omvärld och är skriven ur ämnesdidaktiska perspektiv. I denna kunskapsöversikt handlar till en del om ämnet historia, olika metoder beskrivs som kan vara till nytta i undervisning av historieämnet. Skönlitteraturanvändningen i undervisningen är en metod som beskrivs och hur skönlitterära texter påverka utvecklingen av historiemedvetenheten hos eleverna. Det är dock viktigt att lärare har kunskaper kring användning av skönlitteratur i historieämnet. Lärare behöver exempelvis bearbeta skönlitteraturen samt anpassa skönlitteraturanvändningen utifrån alla elevers förutsättningar (Skolverket, 2013).

Utifrån kunskapsöversikten verkar det som att skönlitteraturanvändningen har en utvecklande effekt men samtidigt är det inte problemfritt att arbeta med skönlitteratur i historieundervisningen. I denna litteraturstudie vill jag ta reda på mer om vad forskning kommit fram till om hur skönlitteratur kan användas i undervisningen för att öka elevernas historiemedvetande.

2. Bakgrund

I detta avsnitt beskrivs skönlitteraturanvändningen i historieundervisningen med fokus på vad Lgr 11 (Skolverket, 2017) .

2.1 Läroplanen samt varierad undervisning

Läroplanen för grundskolan, förskoleklass och fritidshemmet 2017 beskriver att ett av skolans uppdrag är att skapa möjligheter för kunskapsinhämtning utifrån elevers olika förutsättningar. Vidare ska undervisningen ske varierat samt balanserat, detta för att skapa en helhet. I Läroplanen beskrivs syftet med ämnet historia att eleverna ska utveckla sina kunskaper om det förflutna vilket kan ske utifrån olika typer av gestaltningar. Dessa förmågor är delar av vad man ibland kallar ”historiemedvetande”. Historieundervisningen ska därmed syfta till att utveckla en historiemedvetenhet hos eleverna (Skolverket, 2017).

I *Kommentarmaterialet* till historia står det beskrivet att alla människor har ett historiemedvetande, att alla har en förmåga när det gäller reflektera kring sig själv, sin bakgrund samt framtiden. Historieämnet skapar ett sammanhang genom dåtid, nutid och framtid. Utifrån dessa sammanhang utvecklas ett historiemedvetande hos elever (Skolverket, 2017). Likt *Läroplan för grundskolan, förskoleklass och fritidshemmet 2017* poängterar Gustafsson (2016) att historieundervisningen och dess metoder bör varieras. Det finns olika metoder och arbetssätt utifrån olika elevers förutsättningar, detsamma gäller även lärare. Det är därmed betydelsefullt att undervisningen är flexibel samt att lärare har flexibla undervisningsstrategier. Om man begränsar undervisningsmetoderna och strategierna finns det risk att vissa elever inte fångas in och halkar efter i historieundervisningen. Som tidigare benämnt är det svårt att besvara frågan kring vilken metod som lämpar sig bäst i So-ämnena då olika ämnen har lika utgångspunkter, förmågor och mål ska uppfyllas (Gustafsson, 2016).

Författaren beskriver även en engelsk forskning inom historieämnet där det visas att lärare i historieundervisningen kan öka elevers förståelse för historia och på så sätt ge eleverna en övergripande bild över historien. Det kan skapas genom olika arbetssätt och metoder i historieundervisningen. Forskarna poängterar dock att det finns problem när det gäller att ta reda på vilken metod som fungerar bäst. Enligt läroplanen och forskarna är det varierande undervisningen som ska fungera bäst inom So-ämnena (Gustafsson, 2016).

2.2 Historiemedvetande

Under kunskapskraven för betyget E i årskurs 6 står det beskrivet att elever ska kunna undersöka utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriva olika enkla samband mellan olika tidsperioder. Vidare beskrivs det att elever också visar någon av utvecklingslinjerna som har påverkat vår samtid, och motiverar sitt resonemang med enkla och till viss del underbyggda hänvisningar till det förflutna. Även andra delar av läroplanen kan kopplas till historiemedvetande. I kapitlet Skolans värdegrund och uppdrag står det beskrivet att undervisningen ska ha vissa övergripande perspektiv och historiska perspektivet är ett av dessa. Genom ett historiskt

perspektiv kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden samt utveckla sin förmåga till dynastiskt tänkande (Skolverket, 2017).

Tyvärr finns det enligt Skolinspektionen brister i historieundervisningen. Skolinspektionen har publicerat en rapport där en granskning om historieundervisning har gjorts för att se om elever får möjlighet att skapa samband mellan olika tidsdimensioner. I rapporten står det skrivet att historieundervisningen som ska möjliggöra en utveckling i elevers historiemedvetande har brister. Det är dock inte tydligt påvisat vilka av förmågorna som anses vara problemområdet i historieundervisningen. Däremot påpekar kunskapsgenomgången att elever har problem med att se samband mellan de olika tidsdimensionerna. Den genomförda studien visar att många elever har svårigheter med att länka samman de olika tidsdimensionerna dåtid, nutid och framtid genom de olika ämnesförmågorna. Vidare beskriver studien att historieundervisningen har brister i att främja denna kompetens hos elever, detta för att undervisningen är ofta inte utformad för att stötta elevers utveckling av historiemedvetande. Risken med att eleverna inte får en möjlighet att länka ihop olika tidsdimensioner genom de olika förmågorna är att de inte får insikten om att se sig själv som en skapare av historia (Skolinspektionen, 2015).

2.3 Skönlitteraturanvändningen i historieundervisningen

Renander (2007) påpekar att skönlitteraturanvändning i historieundervisningen bidrar med att sätta igång läsarens tankegångsätt om likheter och skillnader mellan då och nutid. Författaren menar på att elever utifrån skönlitteratur i historieundervisningen kan jämföra karaktärer, dess plats med nutida föreställningar eller jämföra sin egen identitet. Vidare poängterar hon att elever på så sätt kan uppnå viktiga mål för skolans alla mål (Renander, 2007).

Dagens Läroplan kräver annan typ av undervisning än att läsa läroböcker och svara på korta frågor ur texten. En multimodal undervisning betonas som önskvärd för att elever ska kunna uppleva olika uttryck för kunskapsinhämtning (Skolverket 2017). Tidigare forskning visar att skönlitteraturanvändning ger olika historiska skeenden från det förflutna då den har en narrativ och förmedlande potential (Renander, 2007). Samtidigt kan vi läsa att historieundervisningen har brister vilket inte stöttar elevers utveckling av historiemedvetande. Ämnet skönlitteraturanvändning i historieundervisning blir därför både intressant och relevant att undersöka närmare för att ta reda på hur det påverkar elevers utveckling av historiemedvetande.

3. Tidigare forskning

Under detta avsnitt redovisas vad tidigare forskning visar kring historieundervisning, vad begreppet historiemedvetande innebär samt användandet av skönlitteratur i historieundervisningen.

3.1 Undervisning i historia

Karlsson i projektet Undervisning och lärande i historia beskriver hur elever utvecklar och skapar en historieförståelse. Författarens teoretiska grund för forskningsområde utgörs dels av kognitiv teori, dels av historiefilosofis teori. Det empiriska underlaget utgörs av två studier kring undervisning och lärande. Karlsson lyfter fram i sitt projekts andra kapitel en enkätstudie gjord av Roy Rozenweig och David Thelen där det undersöks amerikaners uppfattning om sin historieundervisning. Undersökningen genomfördes med 1500 personer i åldrarna 18-70 år och erfarenheter från 1900-talets skolundervisning. Generellt visade slutsatsen att deltagarna beskrev deras historieundervisning ur ett läroboksstyrt perspektiv. Karlsson poängterar att memorering av

historisk fakta utifrån läroböcker är något som upprepas även i nyare undersökningar både i USA och i Europa. Författaren menar att elever läser läroboken, samlar information för att sedan reproducera. Detta anser författaren som ett arbetssätt som inte bidrar till en historieförståelse.

Vidare beskriver författaren även en finsk undersökning genomförd under 1989 där historielärarna betecknades som rationalistiska. Det innebär att historieundervisningen utformas utifrån abstrakta begrepp som lär eleverna dra slutsatser från begreppen till verkligheten och inte tvärtom. Enligt författaren leder detta till att elever inte får möjligheten till att arbeta med historiens empiriska grund (Karlsson, 2014).

Johansson (2012) skriver i sin licentiatavhandling att historieundervisningen har i uppgift att utveckla elevernas förmåga att se och förstå det förflutna närvaro i tillvaron. För att tydliggöra denna förmåga och dess relation till historieundervisningen ger författaren följande exempel:

Vi kan relativt enkelt föreställa oss hur en historiskt kunnig person, med utvecklad narrativ kompetens, när han eller hon träder in i ett nytt sammanhang, med en obekant situation eller miljö, översköljs av intryck med resonans från det förflutna och således gör historiska erfarenheter, vilka i sin tur processas och tolkas och därefter utgör grund för uppfattningar om vad situationen handlar om. Vi kan också relativt enkelt föreställa oss hur en annan person inte alls gör dessa erfarenheter eller kommer till likartade slutsatser. Det är detta glapp som historieundervisningen adresseras (Johansson, 2012:101).

Vidare beskriver Johansson vilka olika delar historieundervisningen ska innehålla, detta för att kunna utveckla ovannämnda kompetens. Författaren lyfter framförallt ämnesstoffet för att eleverna ska få historiska referensramar som krävs för att kunna förstå det förflutna och på så sätt utveckla ett historiemedvetande. Därefter poängterar hon betydelsen av berättelsen i historieundervisningen eftersom det är genom dessa som elever får möta det förflutna. Författaren lyfter även betydelsen av olika perspektiv i undervisningen av historia. Hon menar att man bör ha engagerad presentation av ämnet samt att presentera historieämnet ut olika synvinklar (Johansson, 2012).

3.2 Begreppet historiemedvetande

I artikeln kallad "*Vad är ett historiemedvetande egentligen och varför är det viktigt?*" skriver Thorp att begreppet historiemedvetande har sin bakgrund i den historiedidaktiska forskningen i Västtyskland under 1960-1970 talen. Den tyske historiedidaktikern Karl-Ernst Jeismann har varit den första med att definiera begreppet. Jeismann utgår från fyra olika aspekter när han definierar begreppet historiemedvetande. Dessa fyra aspekter har olika innebörd för att uppfatta historiemedvetande men definitionen av begreppet går till viss del in i varandra. De fyra aspekterna kan förklaras som:

- Historiemedvetande är kännedom om att alla människor och alla ändamål och former av samliv som de skapat varar i tid. Det vill säga att de har ett ursprung och en framtid. Uppfattningen att allt har en historia.
- Sambandet mellan tolkning av det passerade, förståelse för nutiden och överblick på framtiden. Att kunna se ett samband mellan de tre tempusformerna, då, nu och sedan.
- Hur dåtiden är närvarande i föreställning och uppfattning, vilket innebär att man fokuserar bara på individens förståelse av den historiska dimensionen.
- Begreppet vilar på en gemensam förståelse som baseras på känslomässiga händelser. Den gemensamma förståelsen är ett måste när det gäller bildandet och upprätthållandet av mänskliga samhällen. Det är en betoning på en gemensam förståelse som har grunden i emotionella

upplevelser vilket innebär att det är den gemensamma förståelsen som är en viktig förutsättning för mänskliga samhällen (Thorp, 2013:99).

Vidare anser Thorp (2013) forskaren Jensen vara den som har gjort påverkan av historiemedvetande inom svensk forskning. Under 1977 publicerade Jensen sin redogörelse för historiemedvetande vilket sedan dess har fått mycket uppmärksamhet. För att definiera begreppet utgår Jensen från Jeismanns andra aspekt som innebär samband mellan tolkning av det passerade, förståelse för nutiden samt överblick på framtiden. För att historiemedvetande ska utvecklas och aktiveras hos individer finns det enligt Jensen fem olika läroprocesser. Dessa fem läroprocesser identifieras som identitet, sociokulturell läroprocess, värde och principförklaring, möte med det annorlunda och som berättelse. Dessutom förklaras Jensens teori om historiemedvetande som svårt att förklara, enligt Thorp bör man således ha denna faktor i åtanke vid undersökning av historiemedvetande i svensk historiedidaktik (Thorp, 2013).

I sin studie har Thorp kommit fram till sju kategorier som tillämpar historiemedvetande inom svensk historiedidaktisk forskning. Nedan presenteras en kort sammanfattning av de sju tillämpningarna.

Den *explicita* definitionen av begreppet historiemedvetande förklarar Thorp som en tolkning av det förflutna, förståelsen av nutid samt tankar kring framtiden. Thorp menar att historiemedvetande innebär att man skapar ett sammanhang av tidsdimensionerna dåtid, nutid och framtid. Förmågan att binda ihop dessa tidsdimensioner karakteriseras som multikronologi. Författaren beskriver definitionen av *identitetsskapande* som en utveckling av identitet utefter historiemedvetande. Författaren poängterar detta som viktigt då det är genom våra upplevelser av historia som vi skapar en uppfattning om vilka vi är. Vidare menar Thorp att legitimiteten av historiemedvetande förstärks av uppfattningen om oss samt vår omgivning. En annan tillämpning av historiemedvetande är *meningskapande* som betyder att historiemedvetande ger mening till både dåtid och nutid. Författaren påpekar att det är i ett historiemedvetande som människors erfarenheter av det förflutna möter deras förväntningar på framtiden. Det är på så sätt som människor skapar en mening om deras samtid och även framtid. Thorp menar att historiemedvetande hjälper oss att skapa mening i historien och får historien framstå som meningsfull istället för att endast handla om årtal och historiska personer. Tillämpningen *historieskapande* är en process som möjliggör för människor att se sig själva som en del av i historien sam skapare av historia. Vi är alltså historien samtidigt som vi själva skapar den. Historiemedvetande är handlingsorienterat eftersom vi är en del av historien och förstår att våra handlingar kommer att påverka framtiden. En annan tillämpning som är *identitetsskapande* innebär att historiemedvetande bidrar till en kritisk komponent hos oss människor. Vi får alltså förmågan att kritiskt granska sin egen och andras föreställningar om historia. Med hjälp av detta får vi en djupare insikt om oss själva samtidigt som vi kritiskt reflekterar kring dåtid och nutida kulturer och samhällen. *Värdeskapande* är tillämpningen som påverkar våra moraliska värderingar och åsikter.

Historiemedvetande bygger alltså en värdegrund där våra moraliska värderingar vilar på. Slutligen bidrar historiemedvetande till att ställa nya frågor till historien och på så sätt hitta nya infallsvinklar för forskning. Denna kategori vilket är *heuristiskt* försöker dock inte beskriva vad ett historiemedvetande är, utan generera nya frågeställningar. Thorp poängterar att dessa sju tillämpningar till historiemedvetandet och dess plats inom svensk historiedidaktisk forskning (Thorp, 2013).

Thorp har i sin doktorsavhandling publicerad 2016 utvecklat ytterligare sitt resonemang när det gäller historiemedvetandet. Författaren påpekar att det i tidigare forskning har funnits oklarheter kring hur begreppen historiemedvetande, historiebruk samt historiekultur ska tolkas och hur de hänger ihop. Thorp har således i sin

doktorsavhandling omformulerat tidigare tolkningar för att förtydliga begreppet historiemedvetande. Jensens definition av begreppet framhävs i författarens avhandling då den har haft en stor inflytande på den svenska historiedidaktiken. Vidare framhäver författaren sitt resonemang kring historieämnet som enligt honom bör erbjuda en kritisk granskning av det förflutna. Thorp menar att en okritisk granskning kan riskera att eleverna får en felaktig bild av historieämnet eftersom kritiskgranskning ger förutsättningar till utvecklad historisk kunskap. I sin doktorsavhandling lyfter han även andra forskares argument om betydelsen av att historieundervisningen relaterat till eleverna på ett personligt plan, vilket enligt författaren är en uppmaning att undervisningen bör utgå mer från ett personligt plan än förmågorna som oftast kopplas till ämnet utifrån ett akademiskt perspektiv. Författaren poängterar betydelsen av anknytning av ett personligt plan samtidigt som hans forskning visar risker med att låta historieundervisningen utgå från det som redan är välbekanta. Därför är det av stor vikt att man som lärare är medveten om den kontext som historieämnet rör sig inom, detta för att erbjuda eleverna en undervisning som inte skildrar bara ett perspektiv. Har man som lärare inte detta i åtanke riskerar lärare att erbjuda eleverna en undervisning som grundar på fördomar (Thorp, 2016).

3.3 Skönlitteratur i historieundervisningen

Utifrån skönlitterära böcker kan läsaren lättare identifiera sig med olika karaktärer. Man får med hjälp av skönlitteratur svar på livsfrågor, sätta ord på känslor som i vanliga fall kan vara svåra att förklara. Vidare påpekar författarna att läsare med hjälp av skönlitterära böcker kan se sin egen situation bättre och får dem att ifrågasätta sig själv och sina handlingar (Eriksson & Lundfall, 2002).

Jönsson har sin avhandling fokuserat på yngre elevers läsning av skönlitteratur. I ett klassrum där olika litteraturredskap används undersöker författaren litteraturarbetets möjligheter. Det gemensamma arbetet för klassen beskrivs som en läsargemenskap. Eleverna i klassen följs under fyra år, från början av årskurs F till slutet av årskurs tre. Läraren är forskare i sin egen klass samt dokumenterar arbetet utifrån ett inifrånperspektiv. Studien fokuserar klassens högläsning, boksamtal och elevernas enskilda läsning. Författaren beskriver läsning som en meningsskapande aktivitet. Jönsson menar att läsare under läsningen utvecklar ny förståelse och nya infallsvinklar. Läsaren får med hjälp av läsningen förändra sitt tidigare tankesätt genom att förståelsen förändras omtolkas. Vidare påpekar Jönsson att man som läsare genom detta sätt skapar en egen textvärld som innebär ens egen förståelse och antagande. Slutligen poängterar hon att denna föreställningsvärld är något som förändras under läsningen. När det gäller läsning av skönlitterära böcker framhäver författaren att det kan möjliggöra för läsaren att ta del av händelser som någon annan har upplevt samtidigt som man får nya perspektiv på ens egna erfarenheter (Jönsson, 2007).

I sin essä *"fiktionens utmaningar"* diskuterar Salomon fiktionen och historievetskap. Med historisk fiktion menar författaren att det är berättelser som skapar en utformning av historia. Han menar att berättelser som sätts in i ett meningsfullt sammanhang kan ge oss kunskaper utifrån olika fakta. Det är för att fiktionen kan skriva fakta på ett intressant sätt genom att dramatisera. Därför anser författaren att fiktion kan användas för att skapa större förståelse och få insikter om det förflutna. Salomon menar att historisk fiktion kan skapa intressanta inslag från det förflutna vilket leder till ett skapande av nya infallsvinklar. Samtidigt som det hjälper läsare till uttolkningar och leder till en fördjupning av kunskaper (Salomon, 2013).

4. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna litteraturstudie är att undersöka vad forskning visar om användning av skönlitteratur i ämnet historia. Syftet preciseras i följande frågeställningar:

- Hur påverkar användning av skönlitteratur elevers utveckling av historiemedvetande?
- Vilka faktorer påverkar utfallet av användning av skönlitteratur i ämnet historia?

5. Metod

Systematisk litteraturstudie har använts som metod vid denna studie. Utifrån en systematisk litteraturstudie är tanken att jag ska fördjupa mig i studiens syfte samt få svar på min frågeställning utifrån forskningsresultat. Eriksson Barajas betonar att det som kännetecknar en systematisk litteraturstudie är att metoden handlar om att söka, kritiskt granska samt sammanställa tidigare studier inom det ämnesområdet (Eriksson Barajas, 2013).

Författaren beskriver att man i en systematisk litteraturstudie bör motivera valet av studie, formulera frågor, formulera sökord och sökstrategi. Det viktiga vid litteraturstudie är att tydligt beskriva tillvägagångssätten under hela studieprocessen. Enligt författaren ska metoderna samt sökstrategierna som används i studier redovisas för att det enkelt går att följa processen.

5.1 Databassökning

För att hitta relevanta källor till denna studie har jag använt två databaser som har rekommenderats av Högskolan i Halmstad. Databaser som har använts i studien är Swepub och Eric (Education Resources Information Center). Den valda forskningen i studien har en utgångspunkt i lärares historieundervisning samt hur skönlitteraturanvändningen kan påverka elevernas historiemedvetande.

5.2 Urval

Genom att testa olika sökord för att ringa in mitt område har jag kommit fram till följande tre sökningar: *historiemedvetande skönlitt**, *"historical consciousness" AND fiction*, (*"historical fiction" AND (teaching OR instruction)*) *AND history*. Dessutom har jag använt olika avgränsningar som *peer reviewed*, *elementary education*, *elementary school students*, *middle school* och *full text* för att underlätta sökandet. Dock varierar dessa avgränsningar mellan databaserna och sökorden. Innan jag påbörjade sökningen var tanken att hitta källor som var riktade mot mellanstadiet. Det har dock inte hittats många källor med den inriktningen då de flesta källorna har en inriktning mot antingen högstadiet, universitet eller gymnasiet. Utifrån källornas relevans för studiens syfte och frågeställning valdes dem ändå för användning i denna litteraturstudie. Mitt urval baseras på att det i källornas abstrakts ska framgå att de handlar om ämnet historia, och att det i studien använts skönlitteratur i undervisning samt förmågor kopplade till historiemedvetande.

5.3 SWEPUB

Första databasen jag påbörjade min sökning i var Swepub. Jag utgick från sökordet *historiemedvetande skönlitt** som ansågs vara relevant för studiens syfte och frågeställning. Jag har täckt in olika varianter av begreppet skönlitteratur genom att trunkera. Enligt Eriksson, Barajas innebär trunkering att ersätta början eller slutet av ordet med asterisk (Eriksson, Barajas, 2013). Utifrån trunkering hittades källor som innehöll både begreppen *historiemedvetande* och *skönlitteratur*.

Sökningen gav två antal träffar där samtliga källor lästes varav en källa valdes för användning i studien. Anledningen till att jag valde den var för att begreppen historiemedvetande och skönlitteratur synliggjordes i studien. Den andra källan som valdes bort var på grund av det var samma studie dock i en tidskriftsartikel. Studier av Norlander (2016) och Nygren (2009) har hittats under de tidigare sökningarna då de tar upp användning av skönlitteratur i historieundervisningen.

SÖKORDSTABELL

Sökord	Avgränsning	Antal Träffar	Antal Lästa Källor	Använda Källor i Studien	Titel På Använda Källor
Historiemedvetande skönlitt*		2	2	1	Ingemansson, Mary (2007) Skönlitterär läsning och historiemedvetande hos barn mellanåldrarna
Historieundervisning		126	7	2	Norlander, Peter (2016) Historieundervisning i det multimediala klassrummet. Lärares förhållningssätt till olika mediers kvaliteter och användningsbarhet. Umeå Univeristet. Nygren, Thomas (2009) Erfarna lärares historiedidaktiska insikter och undervisningsstrategier. Umeå Universitet

5. 4 ERIC

Eric är en databas som innehåller källor på andra språk än svenska, därför blev den första sökningen utifrån engelsk sökord som *"historical consciousness" AND fiction*. I denna databas användes den booleska operatören "AND" för att kombinera de olika orden. Första sökningen utan några avgränsningar påträffade tretton antal träffar, samtliga källor lästes där tre källor valdes för granskning för att se deras relevans för studien. Slutligen valdes två av dessa källor för användning i denna studie då studiens frågor kunde besvaras utifrån dessa källornas resultat. Källorna som valdes bort var på grund av att de innehöll andra begrepp än begreppet *historiemedvetande* samt hade andra texter i fokus än *skönlitteratur*.

Andra sökningen med sökordet (*"historical fiction" AND (teaching OR instruction)*) *AND history* gav alldeles för många träffar därmed gjordes det olika avgränsningar för att underlätta sökningen och hitta relevanta källor. Utifrån avgränsningar som *elementary education, middle school* fick jag sjuttionio antal källor. Samtliga källor lästes och inga källor valdes för användning i denna studie då dessa källor inte var relevanta för studiens syfte och frågeställning.

Studier av Yildirim (2017), Horton (2014) samt Howell (2015) har hittats från tidigare sökorden *fiction AND historicalconsciousness* och *fiction AND history teaching*. Avgränsningar som *peer reviewed* och *full text* har använts då jag skulle få fram relevant granskade källor. Enligt Eriksson Brajas (2013) innebär avgränsningen *peer reviewed* att där är minst två experter som har kritiskt granskat artikeln. Sökordet *fiction AND historicalconsciousness* gav åtta antal träffar. Alla källor lästes och en av dessa valdes för användning i studien då den innefattar erfarenheter ifrån användning av en roman och hur den bland annat utvecklas ett historiemedvetande. Källor som valdes bort var på grund av dess irrelevans då de innehöll andra inriktningar om historia och skönlitteratur. Utifrån sökordet *fiction AND history teaching* fick jag fram elva antal källor, alla källor lästes där två av dessa valdes för användning eftersom skönlitteratur och historiemedvetande synliggjordes i källornas resultat. Källor som valdes bort var på grund av att de inte var relevanta för denna studie.

Sista sökningen blev utifrån sökordet *"historical consciousness" AND fiction* vilket påträffade tretton antal källor. Den booleska operatören "AND" användes för en kombination av de olika orden. Samtliga källor lästes där två av dessa fick användas i denna litteraturstudie, detta på grund av dess relevans för studiens syfte och frågeställning. Källor valdes bort då de innehöll andra metoder samt inriktningar i historieämnet.

Sökord	Avgränsning	Antal Träffar	Antal Lästa källor	Antal Använda källor i Studien	Titel På Använda Källor
<p>”historical consciousness” AND fiction</p> <p>((”historical fiction” AND (teaching OR instruction)) AND history (”historical fiction” AND (teaching OR instruction)) AND history</p> <p>Fiction AND Historicalconsciousness</p>	<p>elementary education + middle school</p> <p>Peer reviewed</p>	<p>13</p> <p>64,622</p> <p>79</p> <p>8</p>	<p>13</p> <p>0</p> <p>79</p> <p>8</p>	<p>2</p> <p>0</p> <p>0</p> <p>1</p>	<p>Will P. Ortiz,(2008) Fictionalized History in the Philippines: Five Narratives of Collective Amnesia. Children’s Literature in Education Alyson E. King (2012) Cartooning History: Canada’s Stories in Graphic Novels. University of Ontario Institute of Technology</p> <p>Yildirim, Sefa (2017)Raising historicalconsciousness in the novel”The Giver” a dystopic work according to social studies teacher canditates. Agri Ibrahim Cecen Universty</p>
<p>Fiction AND History teaching</p>	<p>Peer reviewed + Full text</p>	<p>11</p>	<p>11</p>	<p>2</p>	<p>Todd A. Horton,(2014) “”I am Canada’: Exploring Social Responsibility in Social Studies Using Young Adult Historical Fiction” .Nipissing University</p> <p>Jennifer Howell,(2015)Popularising History: the Use of Historical Fiction with Pre-service Teachers. Curtin University</p>

6. Resultat

I detta avsnitt redogörs studiens resultat utifrån olika rubriker och underrubriker. Rubrikerna är teman som har skapats utifrån analysen av källorna. Resultatet genererar svar på mitt syfte vilket är att sammanställa vad forskning visar om användning av skönlitteratur i ämnet historia. Vidare genererar resultatet svar på studiens frågeställningar:

- *Hur påverkar användning av skönlitteratur elevers utveckling av historiemedvetande?*
- *Vilka faktorer påverkar utfallet av användning av skönlitteratur i ämnet historia?*

6.1 Positiva effekter av skönlitteratur

Detta tema visar olika positiva effekter som lärare och studenter har mött vid användning av skönlitteratur i ämnet historia. Första underrubriken som är "Ökat intresse och engagemang hos elever" beskriver hur elever blir mer intresserade av historia utifrån skönlitteratur. Andra rubriken vid namn "historien levandegörs" beskriver hur skönlitteratur utifrån dess gestaltningar kan levandegöra historien för elever.

6.1.2 Ökat intresse och engagemang hos elever

Nygren (2009) har utifrån dessa intervjuer med lärarna kommit fram till olika undervisningsstrategier för historieundervisning. Författarens definition av undervisningsstrategi är lärarens svar på de ämnesdidaktiska frågorna som "Vad? Hur? Varför?". Dessa fyra undervisningsstrategier som författaren kommit fram till utifrån jämförelser av lärarnas berättelser är flerperspektivism, narrativ historia, samhällsvetenskaplig historia och eklektisk historia som är en blandning av de tre nämnda. Inom undervisningsstrategier som flerperspektivism och narrativ historia används bland annat skönlitteratur. Den narrativa historien betonar berättelser som en viktig del, lärarna utifrån denna undervisningsstrategi arbetar för att göra ämnet intressant och levande. Här används stora berättelser som kompletteras även med mindre vilket gör lokalhistorien som en viktig del i ämnet. Resultatet visar att skönlitteratur frambringa förståelse för historia. Lärarna i studien påpekar att eleverna med hjälp av skönlitteratur sätter sig in i hur det var att leva under den tiden som boken beskriver. Vidare poängterar lärarna att skönlitteratur skapar en viss förståelse för historien som läroböcker inte klarar av (Nygren, 2009: 85-88).

Ingemansson (2007) beskriver i sin studie om hur elever kan utveckla historiska kunskaper utifrån skönlitteraturanvändning. Studiens bakgrund tar upp en diskussion som handlar om förhållandet mellan läroböcker och skönlitteratur. Författaren menar att skönlitteraturanvändning i historieundervisning kan skapa en intressant och narrativ undervisning. Ingemanssons resultat har visat att elever fått många nya insikter utifrån skönlitteraturanvändning. Det har väckt intresse hos eleverna och fått igång eleverna att jämföra olika tidsepoker. Författaren anser detta som positivt då dessa tankar kan skapa olika historiska kunskaper hos elever.

Hortons (2014) studie visat liknande resultat. Studien har haft syfte i att undersöka utbildning för demokratiskt medborgarskap med fokus på skärningspunkten mellan läsning och värderingar. Författaren utgår ifrån utdrag ur en vuxen historisk fiktion-serie, detta för att överväga lärandets möjligheter i klassrummet. Utifrån historiska fiktionen "I am Canada" kommer författaren fram till att historiska fiktion engagerar elever då de höjer deras intresse än vad läroboken gör. Författarens resultat visar att historisk fiktion ger en känsla av historia vilket ger eleverna möjlighet att vara socialt ansvariga samt göra positiva samhällsförändringar (Horton 2014: 38). Norlander (2016) beskriver två intervjuer med lärare

som använt skönlitteratur i historieundervisningen. Lärarna som blir intervjuade nämner att skönlitteraturanvändning i historieundervisningen har förmågan att skapa intresse hos elever. Lärarna i studien påpekar att skönlitteratur skapar intresse och engagemang hos elever vilket även kan framställa historia på ett sätt som eleverna kan dra lärdom av.

Sammanfattningsvis har ovannämnda källornas resultat visat att lärare och elever upptäckt fördelar med skönlitteraturanvändning i historieundervisningen. Det gemensamma som författare vill förmedla är att skönlitteratur kan skapa ett engagemang och historieintresse hos elever utifrån dess gestaltningar. Författarna menar att skönlitteratur och dess gestaltningar levandegör historia vilket kan hjälpa elever att lättare relatera olika historiska händelser till deras vardag. Eleverna utifrån dess olika karaktärer och gestaltning av olika tidsepoker kan skapa ett jämförande tänkt, detta är enligt författarna en viktig grund när det gäller kunskapsinhämtning.

6.1.3 Historien levandegörs

I Ingemanssons (2007) studie används skönlitteratur under hela arbetet. Skönlitteraturen som valdes för användning är Maj Bylocks bok *Drakskeppet* (1997). Vikingatiden är tidsepoken som boken gestaltar och upplägget av undersökningen som författaren utförde innehöll läsning av boken, intervjuer, boksamtal och elevernas skrivna texter kring tidsepoken vikingatiden. Studiens resultat visar att elever utifrån skönlitteratur kan finna kunskaper och ta till sig dem eftersom de får möjligheten att tolka historia. I likhet med Ingemansson påpekar även Norlander (2016) i sitt resultat att skönlitteratur kan frambringa förståelse och inlevelse av det förflutna. Ingemansson menar att eleverna genom användning av skönlitteratur kan få nya insikter inom historien och även hjälpa de att skapa ett jämförande tänk.

Resultaten av dessa studier kan relateras till Yildirims (2017) resultat då deltagarna i författarens undersökning menar på att läsning av romanen ”The Giver” har bidragit med att de har utvecklat en historiemedvetenhet. Deltagarna poängterar att romaner som ”The Giver” förstärker fantasin och därför behöver skolorna använda sig av det för skapa ett historiskt medvetande. Ett annat liknande resultat är Howells (2015) där deltagarna i studien beskrivit att historiska romaner presenterar historia som mer tilltalande. Deltagarna menar på att historiska berättelser är baserade på historiska karaktärer som levandegör epoker och på så vis engagerar läsare. Vidare påpekar de deltagande studenterna att skönlitteratur är lättare att läsa än läroböcker, detta på grund av dess innehåll som är mer personliga. Studenterna i studien menar att historiska händelser på så sätt blir mer levande. Utifrån deltagarnas svar visar resultaten att de stödde användningen av historisk fiktion och gav därmed förslaget om att inkludera det inom enheten.

E. King (2012) har i sin studie analyserat två ganska olika grafiska texter för att reflektera över potentialen i grafiska historier när det gäller att utveckla en historisk medvetenhet, liksom hur sådana grafiska texter med fiktion kan påverka historiskt tänkande. Dessa två böcker representerar nya sätt att se och förstå historiska händelser, medan det skapas diskussioner om hur historiska händelser och figurerna är skildrade på olika sätt av olika författare. Studien skildrar från tidigare benämnda studie då grafiska romaner har en central roll, dock i likhet med dessa studier har även denna studie resulterat i att grafiska romaner kan hjälpa elever att se historia i bilder, vilket även kan hjälpa dem att behålla innehållet eftersom sammanhanget är mer öppet när det visas som bilder såväl som ord. Författaren poängterar att grafiska romaner kan ge kulturellt sammanhang, framkalla känslor och på så sätt hjälpa elever att utveckla en rikare förståelse av historien.

Sammanfattningsvis anses skönlitteratur som ett sätt att skapa variation, intresse och nyfikenhet. Författarna är eniga om att skönlitteratur kan skapa intresse och ge en narrativ bild av historien. De menar att skönlitteraturanvändning i historieämnet kan frambringa förståelse för det förflutna då den har gestaltningar av olika karaktärer som elever kan relatera till sin egen vardag. Författarna poängterar att den narrativa bilden kan möjliggöra för elever att sätta sig in i historien då skönlitteratur levandegör olika tidsepoker. Slutligen menar författarna att detta sätt även kan skapa och bygga en historiemedvetenhet hos elever.

6.2 Hinder för faror med användning av skönlitteratur

Detta tema synliggör att skönlitteraturanvändningen i historieundervisningen inte är helt problemfritt då det även finns olika hinder med användningen. Första underrubriken som är ”Bristande läsförmåga hos elever” beskrivs som ett hinder när det kommer till en utveckling av historiemedvetenhet. Andra underrubriken ”En fel bild skapas” synliggör ett annat hinder vilket är att skönlitteratur kan skapa en fel bild av dagens samhälle.

6.2.1 Bristande läsförmåga hos elever

Flera studier visar problem och dilemman som lärare möter vid användning av skönlitteratur i historieundervisningen. Det handlar exempelvis om elevernas försämrade läsförmåga och att skönlitteratur kan skildra ett perfekt värld (Ortiz, 2008; Ingemansson, 2007, Yildirim, 2017; Horton, 2014; Howell, 2015; Norlander, 2016).

Forskning är oense om att det finns för och nackdelar med användning av skönlitteratur i historieämnet. Norlander (2016) har i sin studie undersökt historielärares förhållningssätt till olika mediers kvaliteter och användbarhet för undervisning och lärande inom gymnasieskolans historieämne. Utifrån intervjuer med elva stycken gymnasielärare har författarens resultat visat att lärare även stöter på problem vid skönlitteraturanvändningen i historieundervisningen. Bristande läsförmåga hos elever anses enligt lärarna vara en nackdel då elever fokuserar på läsningen och inte skönlitteraturens innehåll. Vidare påpekar lärarna att detta kan vara ett problem när eleverna ska utveckla en historiemedvetet då allt fokus hamnar på att läsa, inte på att förstå och få inlevelse av skönlitteraturboken (Norlander, 2016).

Sammanfattningsvis har författarens resultat visat att skönlitteratur kan hjälpa elever att utveckla en historiemedvetenhet, dock finns det även dilemman vid användningen. Det handlar bland annat om frågor som ”vad förmedlar skönlitteratur och vad vill vi att den ska förmedla?” Har eleverna bristande läsförmåga behöver man som lärare skapa förutsättningar för dessa elever för att dem ska utveckla förståelse för olika historiska skeenden. Skönlitteratur kan enligt källans resultat många positiva upplevelser inom historieämnet men samtidigt finns det olika hinder med användningen. Därför är det viktigt som lärare att ha ett tydligt mål och syfte kring användningen.

6.2.2 Skönlitteraturen är inte en dokumentär skildring

I sitt resultat lyfter även Yildirim (2007) fram nackdelar. Deltagarna i studien påpekar att romaner som ”The Giver” skildrar en perfekt värld och ett idealiskt samhälle. De deltagande lärarkandidater utvärderade romanens innehåll annorlunda än det utopiska perspektivet och uttryckte olika åsikter. Kandidater

kritiserade romanen eftersom den skapade en bild av ett samhälle som inte skulle ut och framhävde att den skildrar en perfekt värld som inte borde skapas.

Ett liknande resultat har även Ingemansson (2007) synliggjort i sin studie, författarens resultat visar att skönlitteratur kan påverka elevernas syn på historien på ett icke tillförlitligt sätt. Vidare påpekar författaren att det beror på vilken typ av syn som författaren förmedlar, om det är långt ifrån den sanna historien så kan det bli ett problem. Hon menar att man som lärare bör titta igenom skönlitteraturen innan användning.

I likhet med Yildirim (2017) och Ingemansson (2007) studier har Howells (2015) resultat visat att skönlitteratur kan visa en felaktig bild av samhället då historien är tolkande. Studenterna i studien påpekar därför att det är nödvändigt att balansera användningen av historisk skönlitteratur med andra resurser och inte lita på den ensam.

Sammanfattningsvis visar resultaten att en av nackdelarna med skönlitteraturanvändning i historieundervisningen är att det kan leda till att eleverna får fel bild av dagens samhälle. Författarna menar på att skönlitteratur inte alltid är baserad på sanning vilket kan leda till att eleverna får en annan falsk bild av olika tidsepoker. För att förebygga olika faror och hinder som kan uppstå genom skönlitteraturanvändning har lärarna gett olika förslag. Dessa förslag är bland annat att man som lärare behöver arbeta med källkritik och ha förkunskaper om olika böcker.

6.3 Faktorer som kan stötta utveckling av historiemedvetande vid användning av skönlitteratur

Under detta tema har det framkommit två olika underrubriker vilka är ”Genomtänkt val av bok” samt ”Arbeta med källkritik”. I den första underrubriken synliggörs vikten av bokval i historieundervisningen för det ska ske en utveckling av historiemedvetenhet hos elever. I den andra rubriken beskrivs källkritik som en betydande del för att skönlitteraturanvändningen inte ska ge en motsatt effekt i elevers utveckling av historiemedvetenhet.

6.3.1 Genomtänkt val av bok

Howell (2015) har i sin artikel undersökt undervisningsupplevelserna i en grupp av historielärare, undervisningen i historisk läskunnighet och slutligen övervägt användningen av historiska romaner. Utifrån kvalitativa fallstudier där datainsamlingen har skett via undersökningsverktyg tillgängligt på universitetets intranät visar resultaten att deltagarna i projektet ansåg skönlitterära böcker som mer intressanta än de fakta som presenteras i historieläroböcker. Deltagarna menar att skönlitteratur skapar ett historiskt intresse och nyfikenhet som i sin tur hjälper studenterna att få större förståelse. En nackdel som synliggörs i författarens resultat är oengagerade elever. Författaren har uppmärksammat en dålig vald av roman vars en elev inte tyckte om innehållet vilket har lett till olika svårigheter för eleven. Eleven som inte var intresserad av att läsa skönlitterära böcker hade exempelvis svårigheter med att hitta engagemang och intresse för historia vilket ledde till att eleven i slutändan inte läste klart den. Howell poängterar detta som en oro för en utvecklad historiemedvetenhet. Författaren menar att det är av stor vikt att man som lärare är tydlig med att överväga vilken roman, hur den ska användas samt intressen och styrkan hos den särskilda klassen som den kommer användas med.

Även Ingemansson (2007) påpekar i sitt resultat att lärarna behöver fundera kring användningen av skönlitteratur. Författaren poängterar att lärare bör fundera över vilka historiska kunskaper som ska förmedlas och hur elever ska nå fram till dessa kunskaper. Det innebär att lärarna behöver skapa möjligheter för elever att ta till sig kunskapen. Det kan bland annat handla om att anpassa undervisningen och innehållet

utifrån alla elevers olika behov. Slutligen poängterar författaren att boksamtal är av stor vikt när eleverna har en bristande läsförmåga.

Sammanfattningsvis visar resultaten att ett genomtänkt val av bok är av stor vikt då alla elever är olika och behöver utmanas utifrån deras olika förutsättningar. Författarna menar att elever kan vara oengagerade samt ha en bristande läsförmåga, därför anser författarna att man som lärare bör möjliggöra för alla elever att utveckla en historiemedvetenhet genom att välja en bok utifrån klassens behov och förutsättningar.

6.3.2 Arbeta med källkritik

Yildirim (2017) har i sin studie påpekat vikten av källkritik vid användning av skönlitteratur i historieundervisningen. Studiens resultat som tidigare benämnt visat att skönlitteraturanvändning i historieundervisningen kan också ge en fel bild av dagens samhälle. Författaren poängterar dock att detta inte alltid behöver vara en nackdel utan kan även ses som en fördel eftersom syftet är att historieundervisningen ska påverka eleverna. Yildirim menar att eleverna på detta sätt även kan utveckla förmågan att vara källkritiska. Ingemansson (2007) menar dock att vid detta fall vill vi att historieundervisningen påverkar elever på ett tillförlitligt sätt för att hjälpa de att utveckla en historiemedvetenhet.

Ortiz (2008) har i sin undersökning analyserat fem historier för barn som skrivits av en filippinsk barnboksförfattare och gemensamt publicerad av UNICEF och Adarna House. Det som skiljer denna undersökning från tidigare benämnda studie är att i dessa böcker erkänns barnens rättigheter, detta för att centrala frågor som tas upp i böckerna är diskussionen om frågor som barnhemarbete, hälsosam rekreation, barnarbete, rasism, rätten till utbildning, levande i ett fridfullt samhälle och skydd mot misshandel, fara och våld. De fem böckerna av Batang Historyador (Young Historian) -serien tar också hänsyn till barns villkor olika perioder, från prekoloniala samhällen till stridslägen. Författarens resultat visar att det inte finns någon neutralitet i dessa böcker vilket stämmer överens med tidigare benämnda studiers resultat när det gäller att medvetandegöra elever om källkritik för att skönlitteratur ska utveckla ett historiemedvetande hos elever. Som tidigare benämnda författare poängterar även Ortiz att författare är ansvariga för att markera historia därmed visar resultat att vi behöver litteratur av kamp som kommer att rama historiska perioder.

Sammanfattningsvis visar författarnas resultat att skönlitteratur inte alltid är baserade på sanning och därmed kan ge eleverna en fel bild av dagens samhälle. Författarna påpekar därför att detta kan vara problematiskt när det gäller en utveckling av historiemedvetenhet hos elever. Samtidigt poängterar författarna att det också kan bidra till att eleverna utvecklar förmågan att vara källkritiska. Enligt författarna har källkritik en stor betydelse för att möjliggöra för eleverna att utveckla en historiemedvetenhet. Lärare bör enligt författarna arbeta kontinuerligt med källkritik för att skönlitteraturanvändningen i historieundervisningen inte ska ge motsatt effekt.

7 Diskussion

I diskussionen som följer kommer delar av studiens resultat att diskuteras i förhållande till bakgrund, tidigare forskning, samt syfte och frågeställning. Diskussionen baseras även på mina egna reflektioner där jag intar ett kritiskt förhållningssätt. Vidare diskuteras studiens metod där även analysmetoden tas upp.

7.1 En varierad historieundervisning utifrån skönlitteraturanvändning

Studios resultat visar att skönlitteraturanvändning i historieundervisning har även nackdelar vilket kan påverka elevernas utveckling av historiemedvetenhet på ett negativt sätt. Lärarna behöver bearbeta skönlitteraturen eftersom de inte alltid är baserade på sanning. Detta kan skildra ett perfekt samhälle. I studiens tidigare forskning presenteras begreppet historiemedvetande vilket kan relateras till studiens resultat. Thorp (2016) har exempelvis resonerat kring historieämnet vilket enligt honom bör erbjuda en kritisk granskning av det förflutna. Författaren menar att en okritisk granskning kan riskera att eleverna får en felaktig bild av historieämnet eftersom kritiskgranskning ger förutsättningar till utvecklad historisk kunskap (Thorp, 2016:65). Studios resultat visar skönlitteratur kan påverka elevernas syn på historien negativt om författaren förmedlar innehållet som är långt ifrån verkligheten. Samtidigt visar resultatet att detta inte alltid behöver bara en nackdel utan kan även ses som en fördel då vi vill att historieundervisningen ska påverka eleverna. Dock vid detta fall på ett tillförlitligt sätt som möjliggör för elever att utveckla ett historiemedvetande.

Dessutom visar studiens resultat att elevernas försämrade läsförmåga kan vara ett problem när det gäller utveckla ett historiemedvetande utifrån skönlitteraturanvändning. Det är på grund av att fokus ligger på läsningen och inte förståelsen av innehållet. Därmed är det av stor vikt att lärare använder sig av olika arbetsformer utifrån skönlitteratur, detta för att användningen av skönlitteratur ska bidra med en utveckling av historiemedvetande. I litteraturstudiens bakgrund betonas att läroplanen kräver en multimodal undervisning som önskvärd för att elever ska kunna uppleva olika uttryck för kunskapsinhämtning (Skolverket, 2017:10). Enligt Johansson (2012) har olika arbetsformer en betydande roll när det gäller undervisningen av historia. Johansson (2012) påpekar att lärare bör ha engagerad presentation av ämnet samt presentera historieämnet utifrån olika synvinklar vilket även kan utläsas i mitt resultat. Bearbetningen av skönlitteratur visar studiens resultat som en betydande del för att kunna anpassa den utifrån det specifika arbetsområdet och möjliggöra en positiv inverkan på elevers lärande.

7.2 Skönlitteraturanvändning i historieundervisningen och dess bidragande effekter

Litteraturstudiens resultat visar att skönlitteraturanvändning i historieundervisningen utvecklar ett historiemedvetande hos elever eftersom eleverna får möjlighet att tolka olika tidsepoker utifrån skönlitteraturens gestaltningar. Dessutom visar resultatet att skönlitteratur skapar ett historiskt intresse hos elever då det engagerar dem utifrån dess personliga innehåll. I studiens tidigare forskning presenteras en studie genomförd av Salomon (2013) vars resultat visade att historisk fiktion kan användas för att skapa större förståelse och få insikter om det förflutna. Författaren menar att historisk fiktion kan skapa intressanta inslag från det förflutna vilket leder till ett skapande av nya infallsvinklar. Salomons (2013) resultat är likhet med litteraturstudiens resultat som visar att skönlitteratur är lättare att läsa än läroböcker eftersom deras innehåll är mer personliga som gör historiska händelser levande vilket även gör historien mer intressant för eleverna. Utifrån resultat kan jag konstatera att skönlitteratur har många positiva sidor och kan användas i kombination med läroboken. Till skillnad från detta resultat har studien av Karlsson (2014) i tidigare forskning presenterat att historieundervisningen är läroboksstyrt. Elever memorerar

historisk fakta utifrån läroboken för att sedan reproducera vilket enligt författaren inte bidrar till en historieförståelse. Detta anser jag framhäver vikten av att lärare i historieundervisningen arbetar utifrån läroboken. Jag ställer mig därmed kritiskt till det resultat som tagit fram i litteraturstudiens tidigare forskning.

Den tidigare forskningen och litteraturstudiens resultat är överens om att kombinationen av skönlitteratur och läroboken har potential till att skapa ett historiskt intresse, variation och ett utvecklat historiemedvetande. Jönssons (2007) studie presenterat i tidigare forskning har kommit fram till samma resultat som litteraturstudien där författaren menar att skönlitteratur kan möjliggöra för läsaren att ta del av händelser som någon annan har upplevt samtidigt som man får nya perspektiv på ens egna erfarenheter.

Jag anser att man som lärare bör tänka igenom vad skönlitteratur förmedlar och vad den ska förmedla. Vidare anser jag att det är av stor vikt att veta vad som krävs för att eleverna ska utveckla ett historiemedvetande utifrån skönlitteratur. Har eleverna bristande läsförmåga bör lärare vara medvetna om olika förutsättningar som kan skapas utifrån eleverna olika behov. Jag tycker därmed att skönlitteratur kan vara en positiv tillgång i historieundervisning för att möjliggöra för elever att tolka historia men samtidigt finns det många viktiga frågor som bör besvaras för att nå målen med skönlitteraturanvändning i historieämnet.

8 Metoddiskussion

Systematisk litteraturstudie är metoden som använts vid denna studie. Denna typ av studie sker systematiskt i sökandet efter källor inom det valda området av ämne samt att det redovisas tydligt. I en sådan studie ska relevanta källor sökas, granskas samt sammanställas (Eriksson Barajas (2013)). Tanken var att jag skulle fördjupa mig i studiens syfte samt frågeställningar utifrån en systematisk litteraturstudie. Jag har genom urval, databassökningar valt källor inför denna undersökning. Processen har beskrivits tydligt utifrån tillvägagångssättet och tabeller i studien. Alla strategier, tillvägagångssätt samt etiska aspekter redogörs under studiens gång.

Källor som har använts i studien utgår från olika åldrar och olika nationer. Med olika åldrar menar jag att källorna har en inriktning på högstadiel elever, gymnasieelever, högskolestudenter samt lärare. Jag ser detta som en fördel i min litteraturstudie, detta för att jag får en generell uppfattning av skönlitteraturen i historieundervisning och hur den påverkar elevers historiemedvetande utifrån olika åldrar samt nationer. Under sökningsprocessen blev det problematiskt att enbart använda sig av sökord som skönlitteratur och historiemedvetande då de uppkommande källorna antingen omfattade andra ämnen än historia med skönlitteratur eller historiemedvetande i fokus på andra undervisningsmetoder än skönlitteratur. Därför valdes booleska operatorer för användning då jag ville sammanbinda de olika sökorden för att få fram relevanta källor. Eftersom det inte gick att hitta många relevanta källor för denna studie anser jag att användningen av de booleska operatorer samt avgränsningar som elementary education, middle school vid vissa sökord kan ha utelämnat relevanta källor.

Hur forskarna i några av de valda källorna har gått tillväga för att uppfylla samtliga etiskaprinciper är väldigt svåra att identifiera. Anledningarna kan vara att källorna är utdrag av större undersökningar eller ingår i en samling av vetenskapliga artiklar där jag som läsare inte får ta del av de etiska principerna. Det leder till att min litteraturstudie kan ha utförts på ett icke etiskt och moraliskt vis.

Vid analys av mina valda källor använde jag mig av innehållsanalys. Enligt Eriksson Barajas (2013) görs en innehållsanalys genom att identifiera mönster och teman vid granskning av de data som valts ut. Det krävs dock en granskning som görs på ett systematiskt sätt för att hitta relevanta teman. I första steget började jag med att läsa var källa djupgående. I andra steget kodade jag källornas resultat genom att söka efter relevanta begrepp i förhållande till mitt syfte och frågeställning. Dessa tre teman blev positiva effekter av skönlitteratur, hinder för/faror med användning av skönlitteratur, faktorer som kan stötta utveckling av historiemedvetande vid användning av skönlitteratur. Teman valdes utifrån mitt syfte på studien vilket innebär att undersöka vad forskning visar om användning av skönlitteratur i ämnet historia.

9 Slutsats och implikation

I mitt resultat finns både för och nackdelar med skönlitteraturanvändningen i historieundervisningen. Olika undervisningsmetoder utifrån skönlitteratur är därmed betydande för att den ska bidra med olika historiska och utveckla ett historiemedvetande. Utifrån studiens resultat kan jag konstatera att skönlitteratur kan skapa en utveckling av historiemedvetande hos elever. Det är dock av stor vikt att variera undervisningen utifrån en kombination av läroböcker och olika arbetsformer. Studiens resultat visar att skönlitteratur kan användas för att skapa intresse, engagemang och kunskaper i historieämnet. Det är även konstaterat utifrån resultatet att lärare bör vara medvetna om att det inte enbart handlar om att läsa skönlitteratur. Som lärare är det viktigt att ha ett klart syfte och mål med skönlitteraturanvändningen, samt variera undervisningen utifrån klassens förutsättningar.

Vidare forskning krävs för att kunna säkerställa om skönlitteraturanvändningen i historieundervisningen kan utveckla ett historiemedvetande hos elever i årskurser 4-6. För att kunna gå från en traditionell historieundervisning utifrån läroböcker till en mer varierande undervisning baserad på skönlitteraturanvändning behöver lärarna utmana sig och få mer kunskap i skönlitteraturanvändningens betydelse i historieämnet. Lärarnas användning av skönlitteratur i historieundervisning hade varit intressant att vidare studera efter denna kunskapsöversikt.

Källor

- Alyson, E, K. (2012). *Cartooning History: Canada's Stories in Graphic Novels*. University of Ontario Institute of Technology, v45 n2. Hämtad från <http://eds.a.ebscohost.com.ezproxy.bib.hh.se/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=5e36c47c-00e4-44c6-96f7-bef970edd23d%40sessionmgr101>
- Horton, T. (2014). "I am Canada": Exploring Social Responsibility in Social Studies Using Young Adult Historical Fiction". *Canadian Social Studies*, 47(1). Hämtad från <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1030604.pdf>
- Howell, J. (2015). Popularising History: Re-igniting pre-service teacher and student interest in history via historical fiction. *Australian Journal of Teacher Education*, 39(12). Från <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1047078.pdf>
- Ingemansson, M. (2007). *Skönlitterär läsning och historiemedvetande hos barn i mellanåldrarna* (Licentiatavhandling, Växjöuniversitet, Växjö). Hämtad från <http://swepub.kb.se/bib/swepub:oai:DiVA.org:vxu-1224>
- Norlander, P. (2016). *Historieundervisning i det multimediala klassrummet Lärares förhållningssätt till olika mediers kvaliteter och användbarhet*. (Licentiatavhandling, Umeåuniversitet, Umeå). Hämtad från <http://umu.divaportal.org/smash/get/diva2:1051693/FULLTEXT01.pdf>
- Nygren, T. (2009). *Erfarna lärares historiedidaktiska insikter och undervisningsstrategier* (Licentiatavhandling, Umeå Universitet, Umeå). Hämtad från <http://umu.divaportal.org/smash/get/diva2:142607/FULLTEXT01.pdf>
- Ortiz, W, P. (2008). Fictionalized History in the Philippines: Five Narratives of Collective Amnesia. *Children's Literature in Education*, v39 269-280. Hämtad från <http://eds.a.ebscohost.com.ezproxy.bib.hh.se/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=63a825eb-14ff-4c23-850b-64c542298093%40sessionmgr104>
- Yildirim, S. (2017). Raising Historical Consciousness in the Novel "The Giver", a Dystopic Work According to Social Studies Teacher Candidates. *Journal of Education and Learning*, 6(3). Hämtad från <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1139281.pdf>

Referenser

Eriksson Barajas, K., Forsberg, C & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. Stockholm: Natur och Kultur.

Eriksson, L. & Lundfall, C. (2002). *Litteratur och litteraturvetenskap*. (1.uppl.) Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Gustafsson, H.(2016) *Vilka undervisningsmetoder lämpar sig bäst för de olika So-ämnena?* Stockholm: Skolverket.

Från <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/so-amnen/tema-so/undervisningsmetoder-1.186626>

Johansson, M. (2012). *Historieundervisning och interkulturell kompetens*. (Licentiatavhandling, Karlstad University, Karlstad).

Jönsson, K. (2007). *Litteraturarbetets möjligheter – en studie av barns läsning i årskurs F-3*. Malmö studies in educational sciences No. 33

Karlsson, P. (2014). *Undervisning och lärande i historia: ett kreativt rum för narrativ kompetens*. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis

Renander, C. (2007). *Förförande fiktion eller historieförmedling?: Arnserien, historiemedvetande och historiedidaktik*. Licentiatavhandling
Malmö: Malmö högskola, 2007. Malmö.

Salomon, K. (2013). Fiktionens utmaningar. *Historisk tidskrift*, Lund Universitet.

Från http://www.historisktidskrift.se/fulltext/2013-3/pdf/HT_2013_3_436-451_salomon.pdf

Skolinspektionen (2015). *Undervisning i historia. Rapport från Kvalitetsgranskning, 2015:8*.

Från <https://skolinspektionen.se/globalassets/0-si/01-inspektion/kvalitetsgranskning/historia/k-15-08-historia-rapport.pdf>

Skolverket (2013). *Att förstå sin omvärld och sig själv*. Stockholm: Skolverket.

Från <https://www.skolverket.se/getFile?file=3137>

Skolverket (2017). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2017*. (4., reviderade uppl.) Stockholm: Skolverket.

Thorp, R. (2013). Vad är ett historiemedvetande egentligen och varför är det viktigt? (D. Ludvigsson, Red.)*Aktuellt om historia*(2).

Från

http://www.academia.edu/4957495/Vad_%C3%A4r_ett_historiemedvetande_egentligen_och_varf%C3%B6r_%C3%A4r_det_viktigt

Thorp, R. (2016). *Uses of History in History Education*. Umeå: Umeå Universitet.

BILAGA A

Författare. (År).	SYFTE	METOD											POPULATION				ÅRSKURS	ANTAL	
		EXPERI- MENTE	KVASI- EXPERI- MENTE	ICKE- EXPERI- MENTE	ENKÄT	INTERV- JU	FOKUS- GRUPP	VÄRTIM- NATION	OBSER- VATION	FALLST- LIDIE	TEXTAN- ALYS	METAS- TUDIE	ELEVER	LÄRARE	LÄROM- EDIEL	ANNAT			
Alyson E. King,(2012)	Att undersöka två olika grafiska texter för reflektera över hur de utvecklar en historiemedvetenhet.																X		2
Ingemansson, Mary(2007)	I studien undersöks frågan om hur barn i tio till elvaårsåldern kan utveckla sitt historiemedvetande genom att delta i tematisk undervisning där skönlitteratur har en stor betydelse som kunskapskälla.					X											X	MELLANSTADIET	3
Jennifer Howell(2015)	Undersöka undervisningsupplevelserna i en grupp av historielärare, att utforska undervisningen i historisk läskunnighet och slutligen överväga användningen av historiska romaner i sekundärhistorieklaser.				X												X	UNI	36
Norlander, Peter(2016)	Undersökt historielärares förhållningssätt till olika medier kvaliteter och användbarhet för undervisning och lärande inom gymnasieskolans historieämne.					X											X	GYMNASIET	11
Nygren, Thomas(2009)	Undersöka erfarna historielärares didaktiska insikter och framförallt deras undervisningsstrategier.					X											X		7
Todd A. Horton(2014)	Utforska utbildning för demokratiskt medborgarskap med fokus på skärningspunkten mellan läsning och värderingar, speciellt vård av socialt ansvar.																X		
Will P. Ortiz(2008)	Analysa fem historier för barn.																X		5
Yıldırım, Sefa(2017)	Att uppmärksamma de betydande bidrag där dystopiska romaner kan göra på historiemedvetande och utbildning.				X												X	UNI	130

Serpil Akyüz

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se